

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Terje Abrahamsen, 61 26 60 64

Høring - mandat for konsekvensutredning av Håmmålsfjellet-Sålekinna som vinterbeite for Fosen reinbeitedistrikt, Os - Tolga - Engerdal

Vi viser til oversending i brev fra departementet 05.03.2025 og til brev 20.03.2025, der det gis noe utvida høringsfrist, til 25.04.2025.

Bakgrunn for saka

Utgangspunktet er at Høyesterett i oktober 2021 avviste saka om utmåling av ekspropriasjonserstatning til reindrifta på Fosen, og begrunna dette med at konsesjons- og ekspropriasjonsvedtakene var ugyldige.

Energidepartementet (daværende OED) initierte i april 2023 en meklingsprosess som et alternativt spor til den varsla omgjøringsprosessen. Meklingene mellom de to sijtene i Fosen reinbeitedistrikt og de respektive vindkraftselskapene ble igangsatt i mai 2023.

Etter mekling, satt i gang av Energidepartementet, kom det i desember 2023 i stand ei meklingsløsning mellom Sør-Fosen Sijte og Fosen vind. I mars 2024 ble tilnærmet tilsvarende avtale inngått mellom Nord-Fosen Sijte og Roan Vind. Disse avtalene har en forutsetning om at staten gjennomfører en prosess med sikte på å skaffe tilleggsareal for vinterbeite til bruk for nevnte Fosenrein fram til utløpet av inneværende konsesjonsperiode for vindkraftverka.

På oppdrag fra Energidepartementet leverte NIBIO rapport i september 2024 (NIBIO rapport nr. 98, 2024) om mulige tilleggsareal for vinterbeite for Fosenrein. Av 12 utreda områder var det *ett* som ble vurdert som godt egna. Dette er Håmmålsfjellet-Sålekinna i Innlandet fylke, i Os, Tolga og Engerdal kommuner. Hoveddelen av området ligger i Os og Tolga.

NIBIO's utredning er ei reindriftsfaglig utredning og omfatter ikke konsekvenser ved etablering av vinterbeite for miljø og samfunn.

Konsekvensutredning og plansituasjon

Statsforvalteren oppfatter at departementet nå ønsker å legge til rette for en reguleringsplanprosess der det primære målet er å sikre juridisk de nødvendige rettighetene for slikt vinterbeite samt tilhørende og nødvendig infrastruktur.

En reguleringsplanprosess for det aktuelle tilleggsarealet skal legge til rette for at reindrifta får både de nødvendige rettighetene og får tilrettelagt for nødvendig infrastruktur. Det er videre planlagt forhandlinger med grunneiere og fjellstyrer i det aktuelle området. Målet er å inngå avtaler om leie av vinterbeite her for Fosenrein, maksimalt 2100 rein årlig, for perioden desember til april.

Videre skal nødvendig infrastruktur etableres. Dette omfatter steder for avlasting og opplasting, oppsamlingsgjerder og beitehage, gjerdeanlegg til å skille rein, gjeterhytte, garasje og lagerbygning. Det skal vurderes behovet for gjerder som avbøtende tiltak for å hindre rein inn på jordbruksareal samt unngå sammenblanding med tilgrensende reinbeitedistrikt.

Det er i oversendingsbrevet gitt et «mandat for konsekvensutredninga» og skissert hvilke tema som minimum skal utredes. Mange av de temaene som nevnes her er ansvarsområder for Statsforvalteren i planprosesser eller i annen forvaltning.

Plansituasjonen i Tolga og Os er gamle arealdeler til kommuneplanen, begge vedtatt i 2008. Det aktuelle beiteområdet er i all hovedsak avsatt til LNFR-formål. For Tolga kommune er det avsatt et to større restriksjonsområder som er nedslagsfelt for drikkevann. Tilsvarende er det for Os sin del avsatt to større retningslinjeområder i kommuneplanen, der formål naturvern dominerer.

Kommuneplanens arealdel for både Tolga og Os er under revisjon, og det er etter det vi kan se planprosessen i Os som har kommet lengst. I tillegg til dette er det vedtatt en rekke reguleringsplaner i hoveddalføret øst og vest for planområdet samt pågående regulering sør for Os tettsted knytta til Røros alpinsenter.

Statsforvalterens innspill

Våre innspill og vurderinger til saka ved oppstart er gitt tematisk under, ut fra de hensyn Statsforvalteren skal ivareta i planprosesser:

Formelt grunnlag for konsekvensutredninga

Det formelle grunnlaget for det kommende reguleringsplanarbeidet og konsekvensutredninga framstår som svært uklart. Det må likevel sees i sammenheng med at dette ikke er ei helt vanlig plansak, men et kompenserende tiltak i ei svært spesiell sak.

Statsforvalteren antar at det er planlagt å ekspropriere beiterett og at utarbeiding og vedtak av reguleringsplan er et virkemiddel for å gjennomføre dette. Det går likevel ikke fram hva som er ekspropriasjonshjemmelen her og hvordan den er tenkt benytta.

Samtidig er det tydelig at det skal etableres definerte bygninger og anlegg som er nødvendig for å ha tamrein på beite i området på vinterstid og for å frakte dyra til og fra. Det er imidlertid svært uklart om det skal utarbeides en stor reguleringsplan for å dekke alle nevnte behov eller om departementet vurderer at dette er tiltak som faller inn under LNFR-formålet. I den grad dette ikke er avklart anbefaler vi at dette drøftes og avklares så tidlig i prosessen som mulig med de involverte kommunene, som lokal planmyndighet.

Vi kan heller ikke se at det er gitt informasjon om det er planlagt å utarbeide statlig reguleringsplan her, jf. plan- og bygningslova, § 6-4, slik at staten overtar kommunens rolle som planmyndighet.

Det spesielle her er også at beiteretten ikke skal utnyttes fullt ut, men bare i vinterhalvåret, dvs. i den perioden det normalt ikke er lokale beitedyr i området. Hvordan dette slår ut mtp. ekspropriasjon av beiteretten går vi ikke inn i, men forutsetter at vurderes og avklares.

Statsforvalteren kan heller ikke se at departementet har klargjort hva som utløser krav om konsekvensutredning i denne saka, jf. forskrift om konsekvensutredninger (KU-forskriften). Dette henger imidlertid sammen med at sjølve tiltaket som planlegges regulert også er uklart. Det *kan* være at vedlegg II, pkt. 1 og bokstav h) og j) om reingjerder over 30 km og landbruksveier over 5 km slår inn, jf. §§ 8 og 10 i KU-forskriften.

Vi minner også om at både Os og Tolga kommuner er inne i en prosess med revisjon av kommuneplanens arealdel. Vi ser ikke bort fra at deler av planlagte tiltak kan være aktuelle å ta inn og drøfte/avklare i en kommuneplanprosess og på kommuneplannivå, muligens også i en kommundelplanprosess som omfatter flere kommuner.

Tilgrensende villreinstammer

Fjellområdet Håmmålsfjellet-Sålekinna ligger mellom villreinområdene Forollhogna i nordvest, Tolga Østfjell villreinområde i sørvest og flere samiske reinbeitedistrikt i nordøst. Det er i utgangspunktet ikke verken tamrein eller villrein i området i dag. Vi oppfatter at Håmmålsfjellet-Sålekinna på mange måter fungerer som en ønskelig buffer mellom tamrein og villrein, og at det allerede er noe utveksling av dyr mellom definerte villreinområder og definerte tamreinområder her i dag.

Statsforvalterens primære bekymring er at nyetablering av tamrein i Håmmålsfjellet-Sålekinna vil kunne gi økt innvandring av tamrein til Forollhogna villreinområde. Vi går ikke nærmere inn i denne diskusjonen og faglige vurderinga, men viser til uttalelsen fra Villreinnemnda for Forollhogna, i møte 23.04.2025. Vi antar at det vil komme tilsvarende uttalelser fra Tolga Øst villreinområde, sjøl om statusen for dette villreinområdet er noe annerledes enn for Forollhogna.

Statsforvalteren minner om arbeidet med kvalitetsnormen for villrein og etterfølgende arbeid med egen stortingsmelding for villrein og områdevis tiltaksplaner. Villreinen i Norge sliter som følge av negativ menneskelig påvirkning og klimaendringer. Det er et nasjonalt mål å bevare trua villrein i levedyktige bestander. Klassifisering har plassert Forollhogna villreinområde med en tilstand middels nivå.

Statsforvalteren mener faren for negativ påvirkning på tilgrensende villreinbestander bør være et av de tema som vektlegges tyngst i det kommende utredningsarbeidet. Vi tenker da primært på faren for uønska genetisk påvirkning som følge av planlagt flytting.

Naturmangfold

I kommunene Os, Tolga og Engerdal finnes det flere verneområder, blant annet ei rekke våtmarksområder og to Ramsar-områder, Kvisleflået og Hovdli naturreservat og Tufsingdeltaet naturreservat. Siden vinterbeite er foreslått ved Håmmålsfjellet – Sålekinna, antar vi at reinen i hovedsak vil være lokalisert i Tolga og Os kommuner.

For Engerdal kommune er det vestsida av Femunden som er aktuelt for reinen. Da vil ikke tamreinen komme i konflikt med verneområdene helt sør i Engerdal kommune, og heller ikke i konflikt med Ramsar-området Kvisleflået og Hovdli naturreservat. Vi legger til grunn at den sørlige delen av Engerdal kommune ikke blir påvirket av en eventuell flytting av tamrein.

I nærrområde til Håmmålsfjellet – Sålekinna finnes følgende verneområder:

- Tufsingdeltaet naturreservat (våtmark og Ramsar-område)
- Storflotjønna naturreservat (våtmark)
- Storfloen naturreservat (våtmark)
- Olafloen naturreservat (våtmark)
- Gålådalen naturreservat (våtmark)
- Bjøreggene naturreservat (kvartærgeologi)
- Hodalen landskapsvernområde (kvartærgeologi)
- Tufsingdalseskeren naturreservat (kvartærgeologi)
- Lille Korssjøen naturreservat (skogvern)
- Kvernlia naturreservat (skogvern)
- Bjørkodden naturreservat (skogvern)

Det er viktig å poengtere at nær Håmmålsfjellet – Sålekinna er det flere våtmarksområder. Disse er viktige for en rekke våtmarksfugler, også om vinteren, og de er sårbare for forstyrrelser i form av støy fra blant annet motorisert ferdsel. Vi viser til at motorisert ferdsel i verneområdene er regulert gjennom de enkelte verneforskriftene, og at det ikke er aktuelt å åpne opp for fri bruk av motoriserte kjøretøy i disse områdene i forbindelse med tamreindrift. Vi forutsetter at en i det videre arbeidet med konsekvensutredninga legger opp til at motorisert ferdsel i verneområdene skjer i samsvar med bestemmelser i verneforskriftene.

Dersom en skulle åpne opp for en mer lempelig praksis med motorisert ferdsel i verneområdene, må det komme tydelig fram i konsekvensutredningen hvordan dette vil påvirke verneverdiene i de ulike verneområdene. Det vil da også kunne være behov for revisjon av verneforskriftene.

Avhengig av hvor store områder tamreinen vil ta i bruk, vil potensielt flere verneområder kunne bli påvirket av beite, slitasje og økt bruk av motorisert ferdsel. Vi forutsetter at konsekvensutredninga tar høyde for å utrede alle områder som reinen faktisk skal benytte, men også de områda som en kan forvente at tamreinen vil kunne benytte dersom de vandrer ut av planlagt beiteområde. En må vurdere hvilke områder som mest sannsynlig vil bli påvirket av tamreinen.

I områdene ved Håmmålsfjellet – Sålekinna er det flere registreringer av sensitive arter. Det er viktig at en under arbeidet med konsekvensutredninga vurderer i hvilken grad registreringene kan påvirke bruken av området til tamrein, særlig bruken av motorisert ferdsel. For sensitive arter med tilgangskategori A, B og C arter, så må en ta kontakt med Statsforvalteren i Innlandet for å få innsyn/informasjon om registrerte sensitive arter i området.

Vi viser til notat utarbeida av Kistefos Skogtjenester AS i 2024, på vegne av Statsforvalteren i Innlandet, om «Hensynssoner for sårbare fuglearter i Innlandet». Notatet angir sårbare perioder for ulike arter, samt anbefalt avstand til arter i forbindelse med forstyrrende aktiviteter, som f.eks. motorisert terrengtransport.

<https://www.mercell.com/m/file/GetFile.ashx?id=156131902&version=0>

Rovviltsituasjonen

Vi gir i det følgende en kort oversikt over potensielt bestand mtp potensiell rowiltskade:

Kongeørn – Det ligger ifølge Rovbase ingen hekkelokaliteter innafor selve området det nå utredes for, men det ligger flere lokaliteter i nærliggende og tilgrensende områder. Sør og øst for området er det påvist vellykka hekking de seinere åra.

Jerv – Området Håmmålsfjellet/Sålekinna ligger litt i underkant av 40 km nord for forvaltningsområde for jerv i region 5. Det ligger to ynglelokaliteter for jerv innafor området, og i tilgrensende og nærliggende områder ligger det flere lokaliteter sør og øst for området. Gjennom de siste fem årene er det dokumentert ei vellykka yngling i en lokalitet sør for området i 2020 og ei vellykka yngling innafor området, tre ynglinger sør for og to ynglinger øst for området i 2021. Videre ei yngling øst for området i 2022, en sør for og en øst for området i 2023 og en øst for området i 2024.

Bjørn – Forvaltningsområdet for bjørn i region 5 er lokalisert sør for området og sammenfaller med forvaltningsområde for jerv. Gjennom de siste fem åra som er undersøkt i Rovbase er det ikke registrert dokumenterte skader av bjørn i månedene mars og april. Mot slutten av mars i 2020 ble det dokumentert en voksen hannbjørn gjennom DNA sør for området, i Spekedalen i Rendalen. Øst for området og innafor Svahken sijte er det i hvert av de siste fem åra lagt inn dokumenterte observasjoner av bjørn gjennom enten sporobservasjon, synsobservasjon, fotodokumentasjon eller DNA-dokumentasjon. I løpet av mars og april disse årene er det totalt dokumentert tre ulike hannbjørner gjennom DNA, og det er dokumentert at en merka bjørn fra Idre-prosjektet oppholdt seg i området våren 2021.

Gaupe – Hele region 5 utgjør forvaltningsområde for gaupe. I løpet av de siste fem årene ble det dokumentert ei familiegruppe av gaupe øst for området og innafor Svahken sijte mot slutten av 2020. I 2023 og 2024 er det dokumentert 2 enkeltobservasjoner øst for området gjennom synsobservasjon og fotodokumentasjon. Lengst nord i området ned mot dalføret er det dokumentert observasjoner gjennom fotodokumentasjon og synsobservasjon i månedsskiftet oktober-november 2024.

Ulv – Området ligger i underkant av 60 km nord for forvaltningsområdet for ulv. For tidsperioden som vinterbeite er aktuelt, er det i løpet av de siste fem årene dokumentert observasjon av ulv i utkantene av området i januar 2021 og 2023.

Rovviltskader i området

I perioden fra 01.01.2020 og fram til 10.04.2025 er det ifølge Rovbase i dette området av Os, Tolga og Engerdal dokumentert totalt 11 kongeørnskadene. Ni av skadene er dokumentert på sau i under beiteperioden sommerstid. To av skadene er dokumentert på tamrein i januar og november. Det er videre dokumentert totalt 9 jerveskader i området. 7 av skadene er dokumentert på sau i beiteperioden, og to av skadene er dokumentert på tamrein i januar. På sau er det i tillegg dokumentert 4 bjørneskader, 2 ulveskader og 3 skader av ukjent fredet rovvilt.

I tilgrensende/nærliggende områder mot nord og øst er det i samme periode dokumentert totalt ti skader på sau. Skadene er fordelt på 2 kongeørnskadene, 1 jerveskade, 4 bjørneskader og 3 skader av ukjent fredet rovvilt. Øst for området er det i samme periode dokumentert 3 kongeørnskadene vest for Femunden i månedene februar og mars på tamrein tilhørende Svahken sijte.

Oppsummering – rovviltsituasjonen i området og påregnelige konflikter

Kongeørn og jerv er de rovviltartene det er høyest forekomst av i området Håmmålsfjellet/Sålekinna. Disse to artene medfører et visst skadepotensiale gjennom hele vinterbeiteperioden, og vil kunne

medføre et visst konfliktpotensiale gjennom hele vinteren. Det er også disse to artene det er dokumentert skade på tamrein av i perioden for vinterbeite. Bjørn vil kunne forekomme i området i mars og april, men utgjør størst skadepotensial under kalvingsperioden. Gaupe vil kunne forekomme i området gjennom hele vinterbeiteperioden, spesielt i dalførene i ytterkantene av området. Bjørn og gaupe vil trolig ikke medføre stort konfliktpotensial under vinterbeite for rein. Streifende ulv vil kunne forekomme i området gjennom hele vinterbeiteperioden, og vil kunne medføre skadesituasjoner og utgjøre et konfliktpotensiale.

Forholdet til jordbruksdrift i og nær planområdet

Statsforvalteren i Innlandet har sammen med Statsforvalteren i Trøndelag (avd. Reindrift) gjennom flere år være involvert i konflikter knytta til rein utenfor reinbeitedistriktet Fæmund Sijte vinterbeitedistrikt. Konflikten knytter seg hovedsakelig til områdene vest for yttergrensene til Fæmund Sijte og til jordbruksområdene på strekningen Narjordet - Tufsingdalen.

Det er flere årsaker til eskalerende konflikter knytta til rein utenfor reinbeitedistriktet i dette området. Klimaendringer og mindre snø/senere snøfall/ustabile vintre er en viktig årsak. I tillegg til at innmarksarealene i berørte områder ikke er gjerdet inn med rein-sikre gjerder.

På bakgrunn av den erfaringa vi har her, vil vi påpeke at ved flytting av Fosen-rein til Hummelfjell-Sålekinna er det svært viktig å ha fokus på forebyggende og tilretteleggende tiltak. Det vil si tiltak og tilpasninger som gjør at reiene til Fosen-reinen er i stand til å holde/gjete reinen innafor det definerte området.

Statsforvalteren vil i denne sammenheng peke på følgende:

- Reinen bør ikke flyttes til Hummelfjell-Sålekinna før det er etablert tilstrekkelig med snø og relativt stabilt snødekke. Uten dette vil det være svært vanskelig/umulig for reingjeterne å ha kontroll med de tilflyttede dyrene (gjeting foregår med snøskuter). Dette for å sikre ei reindriftsfaglig riktig bruk av beitene i avsatt område, men også for å redusere risiko for at reinen trekker ut av området.
- Sperregjerder bør etableres på strategisk viktige områder, og vil også kunne hindre at reinen trekker ut av området.
- Bruk av ny teknologi på beitedyrene, droner e.l. kan også bidra til å lette kontroll med reinen.

Om det settes som betingelser/krav om dette (snø-/driftsforhold og effektive gjerder) i forkant av flytting av reinen, vil mulige negative konsekvenser kunne reduseres betraktelig.

Potensialet for negative konsekvenser er først og fremst knytta til risikoen for at reinen trekker ut av det definerte området. Dette vil igjen påvirke hva som bør konsekvensutredes.

Konsekvensutredning av jordbruksinteresser og mulig konflikt bør bl.a. ta for seg mulig påvirkning (bl.a. beite/tråkkaskader) på jordbruksarealer innafor og i umiddelbar nærhet til det definerte tilflyttingsområdeområdet.

Statsforvalteren vil ellers påpeke at det er viktig at det blir gjort ei vurdering av beiteforholdene for rein innafor det definerte område etter noen års bruk. Dette for å kartlegge om det er tilstrekkelig med beite, evt. om det er områder som blir overbeita. Det kan også vurderes hvordan beite med rein påvirker beitekvaliteten for andre beitedyr i området. (evt. positiv og negativ effekt).

Ut fra et reindriftsperspektiv vil det være viktig at så stor del som mulig av det planlagte området kan tas i bruk til reinbeite fordi snø og is og andre forhold kan gi beiteområder som blir «låst» i perioder. Samtidig er det viktig at reinen kan utøve naturlig beite- og hvile-adferd og ha arealer tilgjengelig for le og ly under ulike værforhold.

Forurensning, vannkvalitet

Vi registrerer at dette er ett av temaene som skal belyses i en kommende konsekvensutredning. Statsforvalteren er usikker på i hvor stor grad dette er ei reell problemstilling i denne saka og flyttinga. Det kan evt. oppstå et problem nær samlekvæver/beitehager og steder der reinen lastes av og på bil, gjennom erosjon og avrenning. Videre kan det være naturlig at dette føles opp som et deltema for å overvåke og evaluere effekter av planlagt flytting.

Økonomiske og ressursmessige konsekvenser for kommunene

Statsforvalteren vil anta at planlagt flytting av tamrein vil medføre et betydelig merarbeid for kommunene, primært i ei planleggingsfase. Det vil være rimelig at kommunene kompenseres økonomisk og/eller ressursmessig for dette. F.eks. kunne en fått på plass en interkommunal koordinator som et bindeledd mellom statlig myndighet og kommunene, på viktige områder for kommunene i planleggingsfasen.

Vi er kjent med at det ble gitt tilsvarende tilskudd til Åmot kommune i forbindelse med planlegging av forsvarrets skytefelt, nå benevnt Regionfelt Østlandet.

Med hilsen

Øyvind Gotehus (e.f.)
avdelingsdirektør

Terje Abrahamsen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Innlandet fylkeskommune	Pb. 4404	2325	HAMAR
Os kommune	Rytrøa 14	2550	OS I ØSTERDALEN
Tolga kommune	Brugata 38	2540	TOLGA
Engerdal kommune	Engerdalsveien 1794	2440	ENGERDAL
Statsforvalteren i Trøndelag	Postboks 2600	7734	STEINKJER
Mattilsynet	Postboks 383	2381	BRUMUNDDAL